

Отримано: 26 березня 2025 р.

Прорецензовано: 22 квітня 2025 р.

Прийнято до друку: 28 квітня 2025 р.

email: m.yanisiv@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0596-395X>

email: bdzilka2@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2974-5324>DOI: [http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-25\(93\)-134-137](http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-25(93)-134-137)

Янісів М. П., Іщук М. М. Автентичний поетичний текст як основа формування компетенції в англійському монологічному мовленні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2025. Вип. 25(93). С. 134–137.

УДК: 372.881.111.1

Янісів Михайло Петрович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська Політехніка»
Іщук Мирослава Миколаївна,
старший викладач,
Національний університет «Львівська Політехніка»

АВТЕНТИЧНИЙ ПОЕТИЧНИЙ ТЕКСТ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЇ В АНГЛІЙСЬКОМУ МОНОЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ

У розвідці зазначено, що на початку третього тисячоліття, концепція створення єдиного європейського освітнього, наукового та комунікативного простору, що дала початок Болонському процесу, теж визріла на ґрунті фундаментальних культурологічних ідей, що визначили культурний поступ європейської цивілізації в минулому тисячолітті і, своєю чергою, знайшли своє політичне вираження в Загальноєвропейських рекомендаціях Ради Європи з мовної освіти. Була запропонована Концепція іншомовної освіти, методологічною основою якої є пізнання мови через культуру і пізнання культури через мову. Досліджено, що англійськомовний автентичний поетичний текст слугує формуванню компетенції в англійському монологічному мовленні, а також виступає як об'єкт культури. Відзначено, що комунікативний підхід у навчанні іноземних мов збагатився компетентнісним підходом, в якому складовими компонентами комунікативної компетенції визнано мовну/лінгвістичну, мовленнєву/дискурсивну/текстову, когнітивну, загальнокультурну, соціокультурну, лінгвосоціокультурну та прагматичну. Акцентовано увагу на тому, що інформативність та семантичність, а також концептуальність, емоційність, образність, ритмічність, мелодійність та милозвучність зумовлюють невичерпні естетичні, пізнавальні, комунікативні, особистісно-ціннісні, виховні та навчальні можливості автентичного поетичного тексту.

Виділено три плани поетичного дискурсу як сукупності процесу і результату, а саме: лінгвістичний, лінгвокогнітивний і лінгвопрагматичний. Лінгвістичний план поетичного дискурсу представлений мовними засобами, які реалізуються автором вірша у поетичному тексті. Лінгвокогнітивний план представлений мовною свідомістю автора та адресата, які, своєю чергою, впливають, так і на сприймання вірша. Лінгвопрагматичний план представлений свідомим і підсвідомим вибором мовних засобів автором, який характеризує саму дію створення віршованого поетичного тексту – дію впливу на адресата як наміру автора. На цій основі запропоновано три рівні віршованого поетичного тексту: семантичний, синтаксичний і прагматичний. Семантичний рівень пов'язаний з інформацією про реальну дійсність а також автора та адресата, що містяться у поетичному творі. Синтаксичний рівень представляє зв'язки між мовними формами. Прагматичний рівень відображає характеристики мовної ситуації: індивідуально-особистісні, соціальні, ситуативні, а також пресупозиції автора та адресата віршованого поетичного тексту.

Доведено ефективність використання автентичного поетичного тексту під час формування компетенції в англійському монологічному мовленні.

Ключові слова: автентичний поетичний текст, дискурс, компетенція, монологічне мовлення, функції поетичного тексту, розуміння.

Mykhailo Yanisiv,
Associate professor,
Lviv Polytechnic National University
Myroslava Ishchuk,
Senior lecturer,
Lviv Polytechnic National University

AUTHENTIC POETIC TEXT AS A BASIS OF COMPETENCE FORMATION IN ENGLISH MONOLOGIC SPEECH

The fact that at the beginning of the third millennium, the concept of creation of a single European educational, scientific and communication environment, which gave the beginning to the Bologna process, also matured on the basis of fundamental cultural ideas, which determined cultural advance of European civilization in the previous millennium and, in its turn, found its political reflection in All-European recommendations of the European Council on language education, was marked in the investigation. A concept of foreign education with methodological basis of language learning through the culture and culture learning through the language was suggested. The fact that English authentic text helps to form English monologic speech formation and also serves as an object of culture was investigated. The statement that communicative approach in learning foreign languages was enriched by competitiveness approach, in which language/linguistic, speech/discussion/text cognitive, all-cultural, sociocultural, lingual-cultural and pragmatic components are constituents, was marked. The concept that informativeness and semantics as well as conceptuality, emotiveness, imagery, rhythm, melodiousness and euphony cause unlimited esthetic, cognitive, communicative, personally valuable and educational possibilities of authentic poetic text, is stressed.

Three aspects of poetic discourse as combination of process and result, that is: linguistic, lingual-cognitive and lingual-pragmatic aspects, were outlined. Linguistic aspect of poetic discourse is presented by linguistic means, which are realized by the author of a poem in a poetic text. Lingual-cognitive aspect is presented by the linguistic consciousness of the author and recipient, which in their turn, influence

both creation and perception of the poem. Lingual-pragmatic aspect is presented by conscious and subconscious choice of language means by the author, which characterizes the very action of poetic text creation – action of influence on recipient as intention of the author. Three levels of poetic text: semantic, syntactic and pragmatic, are suggested on this basis. Semantic level is connected with the information that is presented in the poetic text about reality, as well as about the author and recipient. Syntactic level presents connections between language forms. Pragmatic level reflects characteristics of the language situation: individual-personal, social, situational, as well as presupposition of the author and recipient of the poetic text.

Efficiency of authentic poetic text application while forming competence in English monologic speech is proved.

Keywords: *authentic poetic text, discourse, competence, monologic speech, functions of poetic text, understanding.*

Актуальність та постановка проблеми. Політичні, суспільно-економічні тенденції розвитку сучасного світу в добу технологічної та інформаційної глобалізації, можуть стати, на думку багатьох вчених, початком нового економічного устрою європейської цивілізації. Цей геополітичний процес інтеграції європейських країн в єдину Європу відбувається на основі спільного історичного та культурного розвитку народів.

Концепція створення єдиного європейського освітнього, наукового та комунікативного простору, що дала початок Болонському процесу, теж визріла на ґрунті фундаментальних культурологічних ідей, що визначили культурний поступ європейської цивілізації в минулому тисячолітті і, своєю чергою, знайшли своє політичне вираження в останнє п'ятдесятиліття у Європейській культурній конвенції, Великій Хартії Університетів, Рамковій конвенції Ради Європи про значення культурної спадщини для суспільства, Загальноєвропейських рекомендацій Ради Європи з мовної освіти. Ці документи заохочують громадян до вивчення, не тільки історії і культурної спадщини європейських народів, але й зобов'язують уряди сприяти діалогу між культурами для забезпечення мирного розвитку суспільства і якості життя людей, беручи до уваги їхні освітні здобутки.

Домінанта культурних і демократичних цінностей як засадничих для європейської цивілізації зумовлює пріоритет гуманістичного, особистісного і культурологічного підходів у мовній освіті. У цьому зв'язку принцип вивчення європейських мов як засобу пізнання культури європейських народів повинен бути основоположним, а вивчення видатних творів європейської і світової літератури у формі автентичних художніх і поетичних текстів (АХТ і АПТ) як засобу передачі визначних досягнень мови і культури народів, провідним в мовній освіті вищої школи.

Це стосується передусім англійської мови, яка є домінуючою мовою міжнародного спілкування в Європі і у світі. За даними Євростату, 51% європейців визнають, що володіють англійською мовою як засобом спілкування, з них 13 % як рідною, а 90% учнів європейських шкіл вивчають англійську мову як іноземну.

У цьому контексті проблема формування англійськомовної компетенції студентів мовного вузу в монологічному мовленні на основі автентичних поетичних текстів набуває особливої актуальності.

Мета розвідки – проаналізувати формування компетенції в англійському монологічному мовленні як складової іншомовної комунікативної діяльності філолога з точки зору вивчення автентичних поетичних текстів.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання: визначити предметно-логічний зміст *іншомовного поетичного тексту та виокремити основні його функції, відповідно до таких дистинктивних характеристик, як семантичність та інформативність.*

Основний виклад матеріалу На тлі досить широкого спектру наукових досліджень використання автентичних художніх текстів для навчання читання, філологічного аналізу, інтерпретації та усного мовлення (Важенина В. П., Вейзе А. А., Винниковоцька Т. А., Глазунова Т. В., Гурвіч П. Б., Дулленко О. І., Матвейченко В. В., Михайлюкова Т. Т., Смеслякова Л. П., Михайлюкова Т. Т., Трубіцина Н. А.) звертає на себе увагу надто мала кількість досліджень автентичного поетичного тексту як засобу навчання іноземних мов у мовному вузі. (Андронік Н., Камаєва Т., Подосиннікова, Цикалов Д. В., Шерстюк).

Цей невеликий доробок наукових досліджень виявляє значні прогалини у вивченні АПТ як засобу формування компетенції в усіх видах мовленнєвої діяльності, зокрема в монологічному мовленні на старшому ступені навчання у мовному вузі. Використання АПТ для вдосконалення вимови в курсі практичної фонетики, по-перше, обмежується нескладними за змістом і мовною формою віршів, доступними для початкового ступеня навчання, а відтак, цілий пласт класичної англійської та американської поезії, як один з найкращих в художньої європейській і світовій літературі, залишається не включеним у навчальний процес з іноземної мови як спеціальності, незважаючи на його образну, смислову і стилістичну цінність, і, по-друге, робота над фонетичним аспектом поетичних текстів не вимагає ні їхнього всестороннього аналізу для їх глибокого розуміння, ані усного обговорення їхнього змісту і стилю, проте, як зазначають вчені, які досліджують цю проблему, поетичний текст складає найбільші фонетичні, римо-інтонаційні, лексико-граматичні та стилістичні труднощі для студентів.

Треба також зазначити, що ще основоположники філософії мистецтва та віршованої поезії висловлюють думку про те, що римований і ритмічний ліричний вірш є «вершиною мови і літератури», «душею народу», «першопочатком художньої літератури» (Гумбольдт, Шеллінг), а відомі теоретики-віршознавці (В. Барт, Л. М. Бахтін, Л. Гаспаров, Гінзбург, С. Еткінд, Жирмунський, Ю. Лотман, О. Потебня, Б. Томашевський, Р. Якобсон) відзначають, що віршований поетичний текст завдяки таким його особливостям, як естетичність, емоційність, образність, рефлексивність, володіє невичерпними естетичними, пізнавальними і навчальними можливостями. Отже, художні особливості АПТ виступають важливим мотиваційно-спонукальним чинником для висловлювання особистих почуттів і міркувань, викликаних емоційною, смисловою, образною та естетичною енергетикою автентичного поетичного тексту, що робить його ефективним засобом формування компетенції в іншомовному монологічному мовленні для студентів ВНЗ.

Як квінтесенція внутрішнього переживання, великого почуття, піднесеного стану душі, що відображаються в образах і символах, які за глибиною сягають загальнолюдського смислу, автентичний поетичний текст сам є монологом-міркуванням про певну напружену психологічну ситуацію, душевний конфлікт як духовну проблему, які вирішуються у складній образно-смисловій формі, що відзначається високою інформативністю та естетичністю, гармонійністю і впорядкованістю на всіх рівнях своєї структури – фонетичному, римо-інтонаційному лексичному, граматичному, стилістичному, образному, смислового.

Отже, сприймання поетичного тексту, як зазначають вчені, – це процес осягнення читачем світу автора через світ тексту і співвіднесення його із власним світом. Таке розуміння тексту розвивалося ще у працях В. Дільтея і в цьому, як відомо, психопоетика може вважати себе спадкоємницею великого мислителя. Вони підкреслюють, що в художньому тексті представлено ряд особистісних смислів автора, які характеризують його концептуальну систему. Інтерпретація цих смислів на основі власної концептуальної системи дозволяє читачеві зрозуміти основний смисл тексту.

Згідно теорії психопоетики концептуальна система знань автора та відповідні їй (системі) мовні одиниці є засобом інтерпретації смислу тексту, а відтак відображає пізнавальний досвід індивіда. Концепти/смисли формуються в результаті впливу об'єктивної дійсності і рефлексії як процесу мислення, а також самостійного виведення знань на основі досвіду. Вони мають як чуттєві, так і логічні, понятійні, в тому числі й абстрактні форми для визначення суттєвих властивостей об'єкта.

Особистісні авторські смисли або авторська концептуальна система, зафіксована у вербальному коді, як і естетика самого вербального коду осмислюються, відтак і читачем. Мова як знакова система комунікації є кодом концептів / смислів і засобом репрезентації концептуальної системи індивіда / автора і читача. Мовні значення виступають засобом репрезентації особистісних смислів автора та орієнтації читача в концептуальній / смисловій системі автора тексту, що дають можливість відтворити смислову структуру тексту за його мовною структурою.

Вчені визначають також поетичний дискурс як складну систему, що об'єднується навколо віршованого поетичного тексту, який представляє характеристики поетичної мовленнєвої ситуації, інформацію про реальну дійсність, пресупозицію та індивідуальні характеристики автора та адресата, що наповнюють текст прагматичним змістом. Отже, відповідно до теорії мовленнєвих актів вчені розробили модель поетичного дискурсу, що включає в себе: учасників комунікації – автора та адресата, їхні індивідуальні, соціальні та ситуативні характеристики, віршований поетичний текст, обставини його створення і сприймання. Вони виділяють три плани поетичного дискурсу як сукупності процесу і результату, а саме: лінгвістичний, лінгвокогнітивний і лінгвопрагматичний. Лінгвістичний план поетичного дискурсу представлений мовними засобами, які реалізуються автором вірша у поетичному тексті. Лінгвокогнітивний план представлений мовною свідомістю автора та адресата, які, своєю чергою, впливають, як на створення, так і сприймання вірша. Лінгвопрагматичний план представлений свідомим і підсвідомим вибором мовних засобів автором, який характеризує саму дію створення віршованого поетичного тексту – дію впливу на адресата як наміру автора. Таким чином дослідники виділяють три рівні віршованого поетичного тексту: семантичний, синтаксичний і прагматичний. Семантичний рівень пов'язаний з інформацією про реальну дійсність, автора та адресата, що містяться у поетичному творі. Синтаксичний рівень представляє зв'язки між мовними формами. Прагматичний рівень відображає характеристики мовної ситуації: індивідуально-особистісні, соціальні, ситуативні, а також і пресупозиції автора та адресата віршованого поетичного тексту.

Читач як мовна особистість в цій моделі розглядається як активний суб'єкт, що реалізує себе в комунікації з автором, а саме в розумінні поетичного тексту завдяки певним стратегіям як вибору відповідних лінгвістичних та екстралінгвістичних засобів. У цих стратегіях визначальне значення має компетенція розуміння автентичних поетичних творів та висловлювання результату цього розуміння. Для того, щоб зрозуміти значення останньої ланки як вияву ефективності розуміння, яке проходить у внутрішньому мовленні і прагне до екстеріоризації та об'єктивації, треба брати до уваги процес створення і сприймання художнього тексту як його зображає М. Бахтін: ситуація – текст як відображення ситуації автором – розуміння тексту читачем як відображення відображення. Первинне відображення і вторинне відображення здійснюється двома різними суб'єктами – автором і читачем, що спричиняє неспівпадання у розумінні замислу автора і закладеного ним смислу. Вчений розвинув концепцію розуміння художнього тексту як діалогу читача з автором, який є діалогом двох культур – автора і читача, а його результатом є створення читачем власного тексту як моделі смислу прочитаного. Ю. Лотман розглядає процес розуміння тексту культури і поетичного тексту як смислотворення, суть якого полягає в перекладі тексту з мови однієї семіотичної системи – мови знаків на мову іншої семіотичної системи – мову смислів або метамову.

Саме мовна структура тексту дає можливість відтворити структуру смислотворчої діяльності автора, продуктом, якої є створений ним текст. Осмислення тексту якраз і полягає у наданні читачем смислу кожному слову і реченню за допомогою мислення, а для цього треба оволодіти вміннями співвідносити вербальні знаки або сигніфікати з об'єктами, які вони представляють і заміщають, або денотатами та їх образами або ментальними репрезентаціями. Необхідні також уміння виводити нові знання для встановлення авторського смислу на основі моральних, естетичних, психологічних та соціокультурних понять і знань, за допомогою логічних операцій над експліцитною – змістовно-фактуальною та змістовно-концептуальною, а також імпліцитною – концептуально-смисловою інформацією, а саме: встановлення причинно – наслідкових зв'язків, узагальнень, співставлення, порівняння, протиставлення та оцінки інформації тексту. Досягнення глибини розуміння тексту залежить також і від наявності у читача фонових знань енциклопедичного і досвідного характеру та їх глибини, що називають пресупозицією.

Однак, слід визнати, що найвищим рівнем розуміння є вміння висловити результат розуміння основного змісту, смислу та естетичної форми поетичного тексту за допомогою аргументованого монологічного висловлювання. Саме досягнення такого кінцевого продукту – процесу розуміння автентичного поетичного тексту і буде результатом формування компетенції в англійському монологічному мовленні на основі вибраних автентичних поетичних текстів – шедеврів видатних англійських та американських поетів, які представляють основні ідейно-естетичні напрями в історії англійської та американської поезії.

Треба також звернути увагу на характерні особливості та функції поетичного тексту, врахування яких забезпечить ефективність процесу його розуміння та підготовки монологічного висловлювання.

Лірична поезія для пересічного читача означає задушевність, сердечність, емоційність. Без екзальтації почуття немає лірики. Емоційна домінанта є її характерною ознакою, а емотивна функція визначальною. Але якщо говорити точніше, почуття є лише поетичним обрамленням вірша. Його серцевиною є оспівування людського ідеалу. Шукання істини, досконалості в людині і житті є смисловою домінантою поезії. І в цьому полягає її концептуально – осмислювальна або, за Р. Якобсоном та Ю. Лотманом, металінгвістична функція. Але цей ідеал як абсолютна істина не констатується безпристрасно, як у філософії, а піднесено оспівується за допомогою екзальтації почуттів.

Якщо художня проза переважно розповідає та описує, тобто є наративною та описовою і по суті своїй є фізичною у розумінні відображення реальної дійсності, то поезія є метафізичною, тому що вона в основному оспівує ідеал, абсолют як віртуальну реальність. Але слід підкреслити, що в поезії йдеться про реальність можливу або про можливість ідеальної реальності як умови людського буття. Поезія реалізує те, чого людина не може досягти в реальній дійсності, але без чого вона не може існувати – без ідеального, абсолютного. Тому поезія є розмова зі своєю душею, розмова реального Я з абсолютним Я. Реально майже неможливо знайти людину, здатну спілкуватися з нашим ідеальним Я, тому абсолютне я нашої душі здебільшого буває закритим для інших, воно може відкритися саме в поезії, і вона не обов'язково повинна бути віршована. В цьому суть виражальної або експресивної функції поезії, і саме тому вона є найкращим способом пізнання внутрішнього світу іншої людини і за допомогою впізнання себе в іншій людині – самопізнання.

Відомо також, що в поезії ідеї не констатуються тільки в логічній формі, як у філософії і, отже, лише їх неординарне втілення в образах, символах, алегоріях та нестандартних стилістичних фігурах і тропях робить їх поетичними. В цьому полягає одна з найважливіших складових естетичної функції поезії – образна. Образи, своєю чергою, можуть мати не лише конкретне, наочне, але й абстрактне, духовне значення, і не лише візуальне, але й охоплювати усі види сенсорних відчуттів – тактильні, ароматичні і смакові, як у Пруста. Другою складовою естетичної функції є просодична, що творить ритм і риму, тобто мелодію поеми, і разом ці дві складові творять, за Р. Якобсоном поетичну функцію мови, що виражається у підвищеній увазі мови до своєї форми – звукової.

Поезія має велику і благородну мету – вдосконалення, перетворення, трансформація реальності, тому вона є трансценденцією від дійсного до ідеального, але це ідеальне потрібне не в неземному, а в дійсному житті, і в цьому полягає особливість духовного прагматизму поетичного послання. Щоб виконати прагматичну функцію впливу на адресата і читача, поет, крім багатства образної системи, використовує всю силу своїх емоцій, доводячи їх до екстази. Але, як каже Поль Валері, “ поет не повинен виконувати функцію чутливої поетичної душі, його функцією є створення такої душі в інших”, і це умова трансформації недосконалості реального в його поступове вдосконалення через омріяний ідеал.

Будучи на відміну від широко вживаної прози, поезія є знаком унікальності і розкоші. Завдяки своїй образності, духовності, алегоричності, а також ритмічності та мелодійності поезія виконує культову функцію. Можливість висловити ідеальні духовні істини за допомогою алегоричних образів з високим ступенем емоційної екстази в ритмічній і мелодійній звуковій формі поезію використовували ще й у священних книгах і службах, які з самого початку вимагали граматичного та смислового тлумачення. Отже, сьогодні поезія творить культ Любові, Краси, Справедливості, Істини і Добра за допомогою образів і символів, ритму і рими.

Окрім усього поезія має і творчу силу спонукати обдаровану особистість до поетичної діяльності, а це вимагає великої духовної праці для осмислення дійсності та етико-психологічних та естетичних проблем – збирання енциклопедичних знань культури, інновацій і вдосконалення поетичної форми творів.

Отже, перефразовуючи поета, можна сказати, що поезія охоплює всю людину у всіх складових її людності – ідеї для розуму, почуття для душі, образи для уяви, проблеми для рефлексії, мелодія для слуху, ритм для руху, рима і метр для винахідливості, стиль для красномовства. Завдяки цьому поезія є такою концентрацією смислу, емоцій і стилю, яку О. Потебня назвав “щільністю віршованого рядка”. Все це робить поетичне мистецтво кожної інкультури неопізнаним засобом формування іншомовної мовленнєвої компетенції і, зокрема, монологічного мовлення на основі автентичних поетичних творів.

Висновки та перспективи подальших розвідок Вищесказане дає підставу говорити про необхідність подальшого дослідження автентичних поетичних текстів, що, своєю чергою, дозволить доповнити ситуативно-комунікативну парадигму навчання іноземної мови культурологічно-комунікативною парадигмою навчання, не лише на старшому ступені навчання у ВНЗ, але й у всій системі іншомовної освіти.

Література:

1. Андронік Н. П. Навчання майбутніх учителів англійської мови на основі автентичних поетичних творів: Дис. ... канд. пед. наук: 13. 00. 02 / Андронік Н. П. – К., 2009. – 365 с.
2. Арістотель. 2007. Поетика. Античні поетики / упоряд. М. Борецький В. Зварич К.: Грамота., С.27 – 65.
3. Валері Поль. https://uk.wikiquote.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C_%D0%92%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D1%80%D1%96
4. Гадамер Г.- Г Герменевтика і поетика. Вибрані твори / пер. з нім. К. : Юніверс. – 288 с.
5. Гайдеггер Г. Гейдерлін і сутність поезії. / Антологія світової літературно- критичної думки. Львів: Літопис. 1996. С. 198–207.
6. Гайдеггер Г. Навіщо поети. / Антологія світової літературно- критичної думки. Львів: Літопис. 1996. С. 180–197.
7. Марчук М. Вільгельм Дільтей і філософія «духовно-наукового» знання. / Заг.ред.М.Марчука, Чернівці: Чернівецький нац. ун-т. 2011. – 232 с.
8. Потебня О.О Естетика і поетика слова: зб. / упоряд. всуп. ст., приміт. І.В. Іванько, А. І. Колодній. К.: Мистецтво. 1985. – 302 с.
9. Подосинникова Г. І., Шерстюк В.В. Робота з англійським поетичним текстом у 9 класі школи з поглибленим вивченням іноземної мови // Іноземні мови. – 2005. – № 4. – С. 27–36.

References:

1. Andronik N. P. Navchannia maibutnix uchyteliv anhlomovnoi dyskusii na osnovi avtentychnykh poetychnykh tvoriv: Dys. ... kand. ped. nauk: 13. 00. 02 / Andronik N. P. – K., 2009. – 365 s.
2. Aristotle. 2007. Poetics. Ancient poetics / ed. M. Boretskyi V. Zvarych K.: Hramota., S.27 – 65.
3. Valeri Pol. https://uk.wikiquote.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C_%D0%92%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D1%80%D1%96
4. Hadamer H.- H Hermenevtyka i poetyka. Vybrani tvory / per. z nim. K. : Yunivers. – 288 s.
5. Heidegger H. Heiderlin i sutnist poezii. / Antolohiia svitovoi literaturno- krytychnoi dumky. Lviv: Litopys. 1996. S. 198 – 207.
6. Heidegger H. Navishcho poety. / Antolohiia svitovoi literaturno- krytychnoi dumky. Lviv: Litopys. 1996. S. 180 – 197.
7. Marchuk M. Vilhelm Diltei i filosofiiia «dukhovno-naukovoho» znannia. / Zah.red.M.Marchuka, Chernivtsi: Chernivetskyi nats. un-t. 2011. – 232 s.
8. Potebnia O.O Estetyka i poetyka slova: zb. / uporiad. vsup. st., prymit. I.V. Ivano, A. I. Kolodnoi. K.: Mystetstvo. 1985. – 302 s.
9. Podosynnykova H. I., Sherstiuk V.V. Robota z anhlomovnym poetychnym tekstem u 9 klasi shkoly z pohlyblenym vyvchenniam inozemnoi movy // Inozemni movy. – 2005. – № 4. – S. 27–36.